

Posudek diplomové práce Kateřiny Tiché

s názvem ***Vztah obyvatel k místu ve východní a západní části Krušných hor***

Informace o práci

Diplomantka předkládá práci na téma *vztahu obyvatel k místu ve východní a západní části Krušných hor ve vnímání místních elit*. Práce má 69 stran textu včetně českého a anglického abstraktu, obsahu, seznamu literatury a seznamu příloh. Samotný text má 58 stran. Přílohy, které obsahují přepisy rozhovorů, mapu ČR a projekt diplomové práce, mají dalších cca 90 stran.

Jedná se o empirickou práci s rozsáhlým historickým exkurzem. Práce je členěna do pěti částí: i) úvodu, ii) vymezení vztahu člověka k místu, iii) historického „náhledu na vztah Čechů a Němců“, iv) praktické části a v) závěru.

Obsahová stránka

Samotné téma vztahu obyvatel k místu by bylo zajímavé, odborně relevantní a aktuální. Autorka ale čtenáře svou argumentací dostatečně nepřesvědčuje, že je možné zkoumat ho prostřednictvím rozhovorů se zástupci místních elit, jak činí v empirickém výzkumu. Tak restriktivní vymezení cílové populace nestačí odbýt poznámkou, že se jedná o „osoby, které ze své pozice mají určitý přehled, zájem o dění a vykazují vyšší aktivitu“ a „že je třeba zohlednit, že jejich nároky mohou být vyšší než nároky lidí, kteří nejsou tolik aktivní v rámci společenství“ (str. 47). V každém případě by bylo vhodné vysvětlit, koho mezi tyto elity počítá a koho již nikoliv. Je proto hned na úvod třeba upozornit, že název práce přesně neodpovídá tomu, o čem autorka píše.

Navíc provedení empirického výzkumu, využití jmenované teorie (Norberg-Schulze), ani předkládané závěry zcela nenaplnují vysoká očekávání, která poutavý název vyvolává.

Práce sice obsahuje všechny části, které má tento typ práce obsahovat, nicméně jejich rozsah je značně nevyvážený a jednotlivé části nejsou dostatečně provázány tak, aby celý text vytvářel argumentačně souvislý celek. Dokladem takové nespojitosti textu je i umístění textu vysvětlujícího výběr tématu až na straně 35. Ten by měl být logicky umístěn v úvodu, aby například ospravedlnit zařazení velmi rozsáhlého historického náhledu.

Historický náhled představuje velmi podstatnou část celé práce, která je velmi zevrubně zpracována. V ní se autorka soustřeďuje na vztah Čechů a Němců, resp. německy mluvícího obyvatelstva. (Oba pojmy autorka libovolně zaměňuje.) Nicméně historickému přehledu je v práci ve srovnání s ostatními částmi věnován příliš velký prostor (cca 20 stran). Naopak vymezení ústředního teoretického pojmu *vztah k místu podle Norberg-Schulze* jako jediné teoretické části, na jejímž základě má být správně založeno uspořádání výzkumu, jsou věnovány pouze 4 strany.

Teoretická část přináší výklad dvou pojmů. Za prvé je to vztah k místu podle Norberg-Schulze, daný prostorem a jeho charakterem. Zadruhé je to (biografická, sociální a regionální) identita (Zich 2003). Chybí zde ale vysvětlení, jaký je mezi oběma pojmy vzájemný vztah, zda se tedy například doplňují, v některých bodech se vylučují atd., a především, jak tyto pojmy využije sama autorka k analýze. Sice píše, že „...by charakter krajiny Krušných hor mohl být následující: melancholická, drsná... je velice

pravděpodobné, že tento charakter Krušných hor je jedním z hlavních činitelů, které ovlivňují, jací obyvatelé tam žijí“ (str. 12), ale ani vnímání charakteristik krajiny, ani vliv charakteru na povahu lidí empiricky nezkoumá. Píše také, že “pojetí regionální identity...je pro tuto práci klíčové,” (str. 13) dále v textu ale s tímto pojmem již nepracuje.

V praktické části – nazývala bych ji empirickou – autorka popisuje uspořádání kvalitativního výzkumu, který provedla se zástupci krušnohorských elit. Autorka provedla úctyhodných 18 rozhovorů. Autorka píše, že ve výzkumu vychází z principů zakotvené teorie. Při realizaci výzkumu však ignoruje přesvědčení, že cílem výzkumného snažení v duchu zakotvené teorie by mělo být převedení údajů do pojmů (konceptualizace) a tvorba teorie (Strauss, Corbinová 1999: 14). Přičemž podstatným rysem tohoto typu výzkumu má být systematizace a syntéza poznatků a maximální citlivost k strukturám či významům, které nejsou na první pohled zřejmé.

Způsob, jakým diplomantka provedla empirické šetření, má z tohoto pohledu dva podstatné nedostatky. První z nich se týká sběru údajů, druhý způsobu jejich zpracování. Za prvé, struktura rozhovorů omezuje respondenty při líčení jejich vztahu k místu tím, že jim vnucuje tazatelčiny kategorie (kvalita života, aktivita/pasivita ve vztahu k místu a k místnímu společenství, historie a její vliv na současnou podobu života). Volba těchto okruhů není v práci dostatečně zdůvodněna a neodvozuje se ani od vyložených teoretických pojmů. Domnívám se navíc, že pro zkoumání vztahu k místu by bylo vhodnější použít nestrukturované, například biografické rozhovory. Ty by umožnily samotným respondentům jmenovat oblasti, jimiž se jejich život v místě vyznačuje, a přiřadit jim odpovídající váhu. Nestrukturované rozhovory by respondentům také umožnily charakterizovat svůj vztah k místu na základě jiné orientace než je nabízené rozdělení na západní a východní Krušné hory.

Za druhé, sebraná data nejsou dostatečně rozebrána, konceptualizována (uchopena pojmy), kategorizována či systematizována a předkládané závěry proto nejsou příliš věrohodné. V práci zcela chybí popis samotné analýzy dat a tedy způsobu, jakým jsou přepisy systematicky zorganizovány „s cílem odhalit témata, pravidelnosti, datové konfigurace, formy, kvality a vztahy“ (Hendel 2000 str. 223 citován autorkou na str. 46). Jedná se o fázi výzkumu, která měla následovat po přepisech a před interpretací dat. Pokud autorka usilovala o tvorbu zakotvené teorie, měla na tomto místě popsat některý ze způsobů kódování jako „ústřední proces tvorby teorie z údajů“ (Strauss, Corbinová 1999: 39). Autorka naopak píše, že interpretaci dat rozděluje podle témat, která vzešla z výzkumných otázek (str. 47). Takový krok apriorní systematizace je ale se zakotvenou teorií v rozporu a velmi pravděpodobně vede k reprodukci předsudků a domněnek, které autorka do výzkumného procesu vnáší. Právě předtím ji ale mělo důsledné kódování ochránit (Strauss, Corbinová 1999: 39). Stručně řečeno, závěry empirického šetření nejsou dostatečně zakotvené v datech.

Autorčiny interpretace jsou tak pouhým převyprávěním obsahu jednotlivých úryvků. Samotným úryvkům je navíc věnován přibližně stejný prostor jako interpretacím. Vzhledem k chybějícímu kódování jsou výsledky interpretací a porovnání vztahu k místu u obou podskupin respondentů málo průkazné. Výsledkům interpretací navíc autorka věnuje pouhé dvě strany textu.

Závěr je velmi stručný. Vhodné by bylo doplnit ho konkrétními teoretickými pojmy a vyjmenovat v něm hlavní odlišnosti obou podskupin, neboť to mají být hlavní závěry práce.

Pokud bych měla shrnout výše uvedené obsahové připomínky, pak se autorce vzhledem ke způsobu provedení empirického výzkumu a analýzy získaných dat pouze ve velmi omezené míře podařilo najít

odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jaký je ve vnímání místních elit vztah obyvatel k místu. Vzhledem ke sporné průkaznosti předkládaných názorů není na místě posuzovat přidaný vědecký ani praktický přínos práce.

Práce s literaturou

Autorka v práci uvádí dostatečné množství relevantní literatury. Jedná se výlučně o česky psanou literaturu. Nicméně uvedu několik připomínek k jejímu využití v textu. Většinu zdrojů uvádí přesně. Na jednom místě omylem cituje z 1. dílu *Dějiny země koruny české*, přestože zdroj, resp. původní citace pochází z 2. dílu. Do reference na str. 25 omylem uvádí celý název knihy.

V seznamu literatury chybně uvádí některé zdroje kolektivu autorů: „kol. autorů (1995),“ „Kol. autorů (2002). Nedostatečné jsou také bibliografické údaje: „Příloha č. 13 Frank. (nedatováno),“ Winkler, & Zich, P. i. (nedatováno).“

V textu se často v citacích dopouští chyb v interpunkci: např. *...oporu“*. (Norberg-Schulz, 1994, str. 5) na str. 10 nebo 11.

Hlavní problém práce s literaturou v předkládaném textu spatřuji ale v tom, že autorka často (především v historickém náhledu, ale i např. v popisu použité metodologie) za sebe řadí dlouhé pasáže z citovaných knih, aniž by je syntetizovala, interpretovala či zaujímala k nim vlastní postoje. Chybí tak využití literatury k autorčině vlastní argumentaci. Takový text, přeskakující bez spojení z jednoho tématu na druhé se navíc obtížně čte.

Navíc autorka přejímá i hodnocení některých historických událostí či období, přičemž není zřejmé, zda se jedná o hodnocení samotné autorky nebo citovaného autora či autorů. Uvedu příklad. Autorka píše: „období protektorátu je jedno z nejvýraznějších období z nedávné minulosti naší země, které poznamenalo životy několika generací“ (str. 26). V původním textu stojí: „Léta 1939-45 představují jedno z nejdramatičtějších období novodobé historie, jež hluboce poznamenalo životy několika generací“ (Bělina, Pokorný a kol. 1992: 201).

Stylistická stránka

Autorka v textu používá silně citově zabarvené výrazy (např. „patetické manifestace“ na str. 25), což především v historickém náhledu působí nepatřičně, zvláště vezmeme-li v úvahu, že se nejedná o vlastní analýzu zmíněných událostí v oboru historie. Často používá výrazová klišé a paušální hodnocení (např., že je něco klíčové str. 13, 65), aniž by si dala práci s argumentací, proč tomu tak podle ní je.

V textu je i množství krkolomných formulací: „identifikace ve vztahu člověka k místu“ (str. 12), vyšínutí z větné vazby: „žádná vražda nelze ospravedlnit principem kolektivní viny“ (str. 28) nebo „uvažovalo vojenském využití“ (str. 29) a překlepů.

Také nesmyslně používá množného čísla tam, kde hovoří o tom, jak postupovala ve vlastním výzkumu. Jako příklady uvedu: „zaměřili jsme se ... domníváme se ... prohloubili jsme“ (str. 9), „snažíme se zestručnit obsah“ (str. 27), „nespekulujeme záměrně,“ „nechceme spekulovat“ (str. 26), „v případě našeho výzkumu jsme zvolili“ (str. 37).

Domnívám se, že uvedené stylistické nedostatky na mnoha místech souvisí s nedostatečnou argumentační propracovaností textu.

Návrh otázek a témat pro diskusi před komisí:

Vysvětlit, proč je součástí práce historická náhled. Jak se česko-německé vztahy a téma nacionalismu váží k výzkumné otázce?

Jaký je vztah mezi oficiální historií či jejími jednotlivými verzemi a identifikací obyvatel s místem?

Čím přispívá teorie Norberg-Schulze a jeho pojmy orientace a identifikace k empirickému zkoumání?

Na základě čeho byly formulovány otázky pro vedení rozhovorů?

Jak autorka vymezila pro účely empirického šetření místní elity a vybrala jejich zástupce?

Vysvětlit, jakým způsobem byla zpracována a systematizována sebraná data.

Celkové hodnocení

Při hodnocení práce je třeba především vyzdvihnout volbu zajímavého tématu a množství empirické práce, kterou pisatelka provedla v terénu. Vzhledem k výše uvedeným připomínkám navrhuji práci udělit 8 bodů (dobře) a doporučuji ji k obhajobě.

Markéta Braun Kohlová.

V Praze, dne 8. 9. 2011